

Fogarasi Katalin
Simmelweis Egyetem
Szaknyelvi Intézet

Fogsérülések megnevezéseinek terminologizáltsági foka fogorvosi-szájsebészeti látteletekben

<https://doi.org/10.48040/PL.2020.10>

Fogsérülések leírásában és kórimzésében a látteletek későbbi igazságügyi orvosszakértői megítéléséhez elengedhetetlen az egyértelmű terminushasználat. Korábbi, fogorvosi és szájsebészeti látteleteken végzett interdiszciplináris vizsgálat (Bán – Patonai – Fogarasi et al., 2018) igazolta, hogy a fogsérülések pontos megnevezése a csont- és lágyrészsérülésekhez képest szignifikánsan több esetben hiányzott a látteletek egyes szerkezeti egységeiből. Jelen tanulmány célja annak felderítése, hogy milyen terminológiai okokra vezethető vissza a fenti vizsgálat során talált jelentős statisztikai eltérés. A kutatási kérdések megválaszolására a szerző az idézett tanulmány korpuszában (összesen 28 láttelekben) előforduló, kizárólag fogsérülésekre utaló megnevezések további, részletes terminológiai vizsgálatával tesz kísérletet. A leírások releváns részeinek frazémáit konkordancia-elemzéssel mutatja be, valamint a magyar és latin terminusok megfeleltethetőségét szemlélteti. Az összes sérülés 11,1%-át képező fogsérülések megnevezéseinek részletes elemzése olyan terminológiai problémát is felfed, amely akár egy igekötő következtelen használatából eredően nehezítheti a fogsérülés jellegének pontos megítélését. Elsősorban a fogvesztés és a fog fogmederben való elmozdulásának leírásaiban a megnevezések szinonimiából, poliszemiából és a magyar és latin terminusok közötti ekvivalencia hiányából következő alacsony terminologizáltsági foka okozhat félreértést.

Kulcsszavak: diagnózis, fogsérülés, frazéma, láttelek, terminologizáltság foka

Bevezetés

Sérülések klinikai vagy háziorvosi ellátása esetén a nyomozóhatóság gyakran elrendeli Orvosi láttelek és vélemény kiállítását, ami a hatósági eljárás során akár „szakértői tevékenységgé is minősülhet”, valamint hatósági rendelkezéssel nem járó esetekben a sérült maga is kérheti láttelek kiállítását (Sótonyi, 2011:63). Ugyanez érvényes a fogsérülésekkel kapcsolatos eljárásra is. A sérülést ellátó gyakorló orvosnak a láttelek kiállításakor nézőpontot kell váltania (Fogarasi, 2012–14), és olyan módon kell leírnia a sérüléseket, hogy a hatóság által kirendelt igazságügyi orvosszakértő ezek súlyosságát és keletkezési mechanizmusát a leírásuk alapján rekonstruálni tudja (Fogarasi – Schneider – Bajnóczky, 2014). A bíróság a szakértői vélemény tükrében a büntetőjogi kategóriáknak megfelelően minősíti az elszenvedett sérülést (Fogarasi – Schneider, 2015).

A láttelek kiállítására vonatkozó műfaji szabályokat a jelenleg hatályon kívüli, de még hivatkozási alapul szolgáló módszertani levél (az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16-os számú módszertani levele) tartalmazza, amely külön kitér a fogsérülések leírásával és véleményezésével kapcsolatos

tudnivalókra is (Bán et al., 2018). A látlelet (az általános belgyógyászati és idegrendszeri állapot leírásán és a gyógytartam meghatározásán kívül) terminológiai szempontból három fontos szerkezeti egységre osztható: a sérülések részletes leírására (ún. „külsérelmi nyomok”), valamint az ezekhez kapcsolódó magyar és latin nyelvű kórismékre. A kórisméket az orvosi diskurzuson belüli egyértelműség érdekében latinul, a nyomozóhatóság nem orvos résztvevői számára pedig magyar nyelven is meg kell nevezni. A sérüléseknek a külsérelmi nyomok pont alatt történő *„leírásánál az orvosi gyakorlatban használatos, érthető és utólag elemezhető magyar kifejezéseket kell használni”* (16-os számú módszertani levél).

Fogsérülésekről készült látleletek korábbi vizsgálata

Terminológiai elemzések korábban történtek baleseti sebészeti és háziiorvosi látleletek esetében (Fogarasi, 2012–14), fogorvosi látleletekről 2018-ban készült az első, orvosszakmai mellett terminológiai szempontokat is figyelembe vevő vizsgálat (Bán et al., 2018). A tanulmány egy 147 db anonimizált fogorvosi-szájsebészeti látleletből álló korpuszt vizsgált, amelyek közül 94 db-ot a Pécsi Tudományegyetem, 53-at pedig a Debreceni Orvostudományi Egyetem Fogászati és Szájsebészeti Klinikája bocsátott rendelkezésre a PTE/53707/2017 számú etikai engedély alapján, a 2014 és 2017 közötti időszakból.

A korpusz összesen 352 sérülés leírását tartalmazta, amelyekből 145 lágyrészsérülés, 168 csontsérülés és 39 fogsérülés került ki. Mivel a vizsgálat terminológiai célpontja az összes sérülésre kiterjedt és elsősorban orvosszakmai szempontokat vett figyelembe, a fogsérülések terminológiájának részletekbe menő vizsgálatára nem került sor.

A fent idézett 2018-as tanulmány a fogsérülésekkel kapcsolatban azt a megállapítást tette, hogy a fog törése esetén 5%-ban nem adták meg, a fog mely része törött. 5 esetben szerepelt ellentmondásos információ egy látleleten belül a sérülések részletes leírása és az egyes leírásokhoz kapcsolódó diagnózis között arra vonatkozóan, hogy mely fog sérült. Csupán 43,6% utalt a fogazat általános állapotára, ami rendkívül fontos annak megítéléséhez, hogy a sérülés egy már korábban meglazult, rossz rögzítettségű, esetleg kezelt fogat, vagy pedig teljesen ép fogat ért. A természettudományokban előírt szignifikancia-értékkel számolva szignifikáns ($p < 0,05$) eltérés mutatkozott a fogsérülések és egyéb arc-állcsonti sérülések fogorvosi dokumentációja között abban a tekintetben, hogy mennyire részletesen töltötték ki a látlelet egyes szerkezeti egységeit. Míg az egyéb csontsérülések esetében szinte minden esetben szerepelt adekvát terminus a csontsérülés leírására (1. szerkezeti egység) és az ahhoz kapcsolódó kórismére vonatkozóan (2. és 3. szerkezeti egység), addig a fogsérülések tekintetében igen hiányosan jegyezték fel az adatokat (Bán et al., 2018:2157).

A tanulmány célja és módszerei

Mivel a korábbi interdiszciplináris elemzés (Bán et al., 2018) rávilágított, hogy a fogsérülésekre vonatkozó adatokat a fogorvosok szignifikánsan kevésbé alaposan töltik ki a látletelekben, felmerült a kérdés, hogy ennek lehetnek-e terminológiai okai. Mivel a legtöbb esetben a fogsérülések egyéb csontok sérüléseivel is társultak, ugyanazon a látleleten belül is egyértelmű különbség mutatkozott a csontsérülések terminológiai precíz leírása és kórisméi, valamint a fogsérülések hiányos, sok esetben terminológiai pontatlan megnevezése között, ami több esetben is megnehezítette a fogsérülés pontos helyének és típusának megállapítását (Bán et al., 2018:2157).

A fenti kérdés megválaszolására jelen vizsgálat az idézett 2018-as tanulmány korpuszának kizárólag fogsérüléseket tartalmazó, összesen 28 látleletből álló alkorpuszának részletes terminológiai elemzésével tesz kísérletet. A fogsérülések részletes leírásainak vizsgálata a WordSmith 7.0 konkordancia-szoftverrel, a kapcsolódó kórisméké manuális módszerrel történt.

Eredmények

A vizsgált korpusz általános adatai

Míg az összes fogorvosi látlelet „külsérelmi nyomokban” rögzített részletes sérülésleírásai 95.313 n hosszúságú szöveget tettek ki és 12.232 tokent, valamint 2323 type-ot tartalmaztak, addig a fogsérülések leírásai ennek csupán egyötödét (18.439 n, 2491 token és 938 type) ölelték fel. A type–token arány a fogsérülések esetében 42% volt, míg a teljes korpuszban csak 20%, tehát a fogsérülések leírásai változatosabbak voltak szókincsüket tekintve a teljes korpuszhoz képest.

A konkordancia-elemzés eredményei

A fogsérülések alkorpuszában előforduló leggyakoribb kifejezéseket a teljes korpuszon végzett vizsgálat eredményével összevetve az 1. táblázat mutatja be. Mindkét esetben a *nem* szó volt a leggyakoribb, amely elsősorban a *látható* igenévvel alkotott kollokációt.

1. táblázat. A fogsérülések leírásaiban használt leggyakoribb kifejezések gyakoriság szerint a teljes korpusz viszonylatában

Fogsérülések leírásai	Gyakoriság (db)	Teljes korpusz	Gyakoriság (db)
nem	92	nem	451
látható	36	bal	197
bal	27	látható	191
nincs	25	jobb	153

A fogsérülések leírásainak terminológiai elemzése

Noha a műfaji szabályok a sérülések leírásaiban a magyar nyelvű kifejezések használatát írják elő, fogsérülések esetében a terminusok nyelve korántsem egységes. Az egyes fogsérülések, elváltozások megnevezéseinek vizsgálatakor terminológiai és grammatikai szempontok figyelembevételével öt csoportot különíthetünk el (1. melléklet):

- 1) latin főnévi terminus kombinációja magyar igével vagy igenévvel, amely érzékelést, történést vagy írásos rögzítést jelent (*látható, észlelhető, diagnosztizálható, látszik, történt, írták le, szenvedett*);
- 2) latin igetöbblől képzett ige vagy melléknévi igenév (latinos és magyaros helyesírással egyaránt);
- 3) magyar főnévi terminus kombinációja érzékelést jelentő igével vagy igenévvel (*látható, látszik*), vagy névszói állítmány (esetenként latin főnévi terminus jelöli a helyet);
- 4) magyar ige (esetenként latin eredetű terminus szolgál az elváltozás helyének jelölésére);
- 5) magyar melléknév (esetenként latin eredetű jövevényszó), amely magyar vagy latin főnévi terminusra vonatkozik.

Az 1. csoport latin főneveinek helyesírása toldalékolás esetén is az eredeti latin formát követi, míg a 2. és 4. csoport igei esetében többségben szerepelnek a fonetikus átíratok.

A fogsérülések leírásainak terminológiai jellegzetességei

Ellentétben a korábbi, baleseti sebészeti látteleteken végzett terminológiai vizsgálatok (Fogarasi, 2012–14; Fogarasi – Schneider – Patonai, 2018) eredményeivel, továbbá a jelen vizsgálat alapkörpuszául szolgáló fogorvosi látteletekben (Bán et al., 2018) szereplő többi, fej-nyaki régiót ért sérülés leírásaival, a fogsérülések leírásaiban elsősorban latin főnevekből vagy igékből képzett, magyarosított igei kifejezések használata volt jellemző pl. *frakturált, szubluxálódik, luxálódik, diszlokálódik*. A latin terminusok tehát egyértelműen csak a fogak sérüléseinek megnevezéseiben fordulnak elő.

Megbeszélés

A fogsérülések leírásai esetében talált type-token arány azt mutatja, hogy az egyéb csontsérülések és lágyszövet-sérülések leírásaihoz képest változatosabbak. Ez a stilisztikai szempontból előnyös tulajdonság azonban lehet a terminológiai egységesség hiányának jele is, mivel az elsősorban büntetőjogi célokra szolgáló dokumentáció elsődleges feladata az egyértelműség, mintsem a stiláris

változatosság. Különösen, mivel büntetőjogi felhasználásra szánt dokumentumokról van szó, az egyes szakkifejezések jól körülhatárolt fogalmakat írnak le, így a szóhasználat mindenképpen kötött (vö. Fischer, 2018:200), és konkrét terminusok szükségesek.

A szógyakoriságok vizsgálatakor úgy a teljes korpuszban, mint a fogsérülések alkorpuszában a „nem” szó került első helyre, melynek leggyakoribb konkordanciája a „látható” igenév. A sérülések hiányának dokumentációja teljes mértékben megfelel a műfaji szabályoknak, mivel a módszertani levél ezek dokumentációját is előírja. A „bal” oldal jóval gyakoribb előfordulása vélhetően az elkövetők esetében a jobb kéz dominanciájára vezethető vissza¹.

A fogsérülések leírásainak terminológiai elemzése során egyértelmű különbség mutatkozott a fogsérülések és az egyéb sérülések leírásai között mind a jelen tanulmány alapját képező teljes korpuszhoz, mind pedig korábban elemzett baleseti sebészeti látteleetekhez viszonyítva. A fogsérülések leírására a legtöbb esetben latinból képzett igealakokat használnak. Míg egyéb sérülések esetében az elváltozást szinte mindig főnévi terminus jelöli egy elliptikus szerkezetben (elváltozás és annak helye létige nélkül vö. Fogarasi, 2012-141:96), addig a fogak sérüléseit általában ige segítségével jelölik.

A fog törését a *frakturált* (vagy *fracturált*) befejezett melléknévi igenévvel nevezik meg, amely az igenévi vagy jelen idejű alakban soha nem használt „frakturálni” igéből származik. Ez a szó azonban nem az eredeti latin ige (*frango, frangere, fregi, fractum*) igei tövéből jött létre, hanem az abból képzett latin *fractura* = törés főnévből képzett denominális verbum. Érdekes megfigyelni, hogy a német szaknyelv hasonló módon képezi a *frakturiert* befejezett melléknévi igenevet, amelynek az eredeti *frakturieren* igei alakja az orvosi szaknyelven kívül a kereskedelmi szaknyelvben is ismert. A fog egyes részeinek töréseit a szakirodalom is minden esetben a latin *fractura* szóval jelöli az érintett fogrész magyar nyelvű megnevezésével pl. *korona-gyökérfracturák* (Fábián – Gábris – Tarján, 2015:96). A *frakturált* befejezett melléknévi alak használata a magyar „eltörött, kitörött, letörött” igealakok helyett nem indokolt a fogak esetében sem, főként, mivel a műfaji szabályok magyar kifejezések használatát határozzák meg a leírásokban.

Igen feltűnő a fogsérülések leírásaiban más idegen eredetű szavak (pl. a passzív jelentésű *luxálódott* és *diszlokálódott* alakok) használata is. A fogsérülések szakirodalmát áttekintve azonban érthetővé válik, miért hiányoznak a gyakorlatban a magyar kifejezések. A *luxatio* kilazulást, kimozdulást jelent (Bakos, 2013), amelyet a baleseti sebészet ízületi sérülések esetén *ficam*ként fordít magyarrá. Ficam esetén az ízületi fej teljesen elhagyja a vágát (Gaál, 2012). Fogsérülések esetén ellenben – mivel anatómiai értelemben a fog is egyfajta ízület, amely ugyan folyamatos és nem mozgatható összeköttetés (Szentágothai

¹ E kiegészítésért Dr. Patonai Zoltánnak tartozom köszönettel.

– Réthelyi, 2006) – a *luxatio* azt jelenti, hogy a fog *elmozdul* eredeti helyzetéből (Joób-Fancsaly, 2017), *ficamként* azonban nem fordítható. Ugyanezt a sérüléstípust más szakirodalom *luxatio partialis*-nak, „a fog részleges kimozdulásának” nevezi (Fábián – Gábris – Tarján, 2015:96), utóbbi kifejezés azonban a korpuszban nem fordult elő. A *diszlokálódott* ige feltehetően a *luxatio* mint *ficam* angolszász terminológiából vett megfelelője, a magyar traumatológiai terminológiában azonban a törött csontvégek elmozdulására használatos (Gaál, 2012). A fog fogmederben történő elmozdulását az angolszász terminológia is *luxation*-nek nevezi (DiAngelis et al., 2012). A *subluxatio* terminushoz, amit a baleseti sebészet részleges *ficamként* értelmez (Gaál, 2012) a fogorvostudományban „a fog elmozdulás nélkül lazul meg” (Fábián – Gábris – Tarján, 2015:96) definíció társul, máshol pedig a fog lazulásaként írják le a fog helyzetének megváltozása nélkül (Joób-Fancsaly, 2017). Ezzel szemben azt az állapotot, amikor a fog *kikerül* a fogmederből, *avulciónak* /*luxatio totalis*-nak nevezzük (Joób-Fancsaly, 2017), illetve a „fog teljes kimozdulása az *alveolusból*” meghatározás is szerepel (Fábián – Gábris – Tarján, 2015:96). Fogak esetén a fent kifejtett anatómiai okok miatt a szabadon mozgó ízületeknél használt amputáció nem fordul elő a fogmeder teljes elhagyásának megnevezésére.

Terminológiai szempontból nem egyértelmű a fog helyzetének meghatározása a magyar *elmozdult* és *kimozdult* múlt idejű igékkel, ami a korábbi statisztikai vizsgálatok kivitelezését is nehezítette. Noha a fenti definíció alapján a fogmederből történő teljes kimozdulás jelentené a fog traumás elvesztését, a fogmederben való elmozdulás pedig a *luxatiót*, egyes szakirodalmi osztályozások a teljes *luxatiót* is a fog teljes elmozdulásaként írják le (Pinke, 2011). Egyidejűleg másutt a *kimozdulás* kifejezés is használatos a *luxatióra* (Szántó, 2014). E kifejezések értelmezése abban az esetben jelentett nehézséget, ha egy látletet különböző szerkezeti egységein belül nem volt következetes és megfelelő kontextussal támogatott ugyanazon elváltozás megnevezése. Egy esetben például a leírás *totalis luxatiót*, vagyis fogvesztést tartalmazott, ugyanakkor a kórismék között ugyanerre a sérülésre csupán *luxatióként*, a fogmederben való elmozdulásként utaltak vissza.

Egy másik esetben ugyanazon látletet mindhárom vizsgált szerkezeti egysége eltérő terminussal hivatkozott ugyanarra a fogsérülésre, így értelmezhetetlen volt, milyen súlyos fogsérülés történt (2. táblázat).

2. táblázat. Példa egy látleten belül ugyanazon fogsérülés eltérő megnevezéseire

Leírás	Magyar kórisme	Latin kórisme
„11 foga az alveolusból kimozdult. 21 sublaxálódott.”	11, 21 fogak <i>elvesztése</i>	<i>Lux. dent.</i> 11,21

A 2. táblázatban feltüntetett példában a leírás a jobb felső nagymetsző fog fogmederből való kimozdulását, valamint a bal felső nagymetsző meglazulását a fog helyzetének megváltozása nélkül tartalmazza. Ugyanezeket a sérüléseket a magyar kórisme mindkét fog elvesztéseként, a kórisme latin fordítása pedig mindkét fog eredeti helyzetéből való elmozdulásaként adja meg, utóbbi azonban a magyar kórismével ellentétben nem jelenti a fogmeder elhagyását. Mivel a fogvesztés tényének büntetőjogi következménye lehet, ilyen terminológiai következetlenségek jelentősen megnehezíthetik a sérülések igazságügyi szakértői megítélését, valamint a nyomozóhatóság munkáját.

Mivel a fogak sérüléseinek leírásakor egyéb testi sérülések leírásával ellentétben nem helyhatározói megjelölést alkalmaznak, hanem az egyes fogak számosított megjelöléseit, ezért az egyéb sérülések esetében használt elliptikus, nominális leírási mód kevésbé alkalmazható. A fog megjelölése mellé tehát mindenképpen ige (pl. *a fog teljesen kimozdult a fogmederből*) vagy birtokviszony (pl. *a fog traumás elvesztése*) tartozik, amelyeknek egyrészt műfajilag, másrészt jelentésben is alkalmasnak kell lenniük. A műfaji alkalmasság feltétele az objektivitás, vagyis, hogy a leíró kifejezés nem implikálhatja a sérülést ellátó orvos feltételezését a keletkezés körülményeit illetően, hanem arra majd a sérülés morfológiájából és helyéből az igazságügyi orvos szakértő a leírás alapján következtet. Ezért a *fogvesztés* leírására a *kiütötték* és *kiesett* igék nem alkalmazhatóak, valamint jelentéséből eredően az etimológiailag kapcsolható **elveszett* ige sem. A *hiányzik* ige tartós foghiány állapotát is sugallhatja, ami sérülés esetén szintén félrevezető lehet. Az *elmozdul* és *kimozdul* igekötős igék az igekötők fentebb kifejtett, nem egyértelmű jelentésmegkülönböztető szerepéből adódóan csak a *teljes/teljesen* jelzős vagy határozói szerkezetben válnak pontosá. Ugyanez érvényes a latin *luxatio* kifejezésre is. Egyértelművé teszi azonban a fogvesztést az üres fogmeder (*alveolus*) feltüntetése. A fogvesztés látéleti leírására a vizsgált alkorpuszban talált és további lehetséges kifejezések műfaji és terminológiai alkalmasságát a 2. melléklet foglalja össze.

Összegzés

A terminologizáció folyamata többnyire az általános nyelvi kifejezések terminussá válásával írható le, amelynek sok esetben poliszémia az eredménye (Fluck, 1996:50). A fogak sérülései esetében ez a folyamat feltehetően a már meglévő orvosi szaknyelvből indult ki, és eredményez poliszém terminusokat. A poliszémia egy szakterület terminológiáján belül Wüster terminológiatana alapján nem volt megengedett, jelenléte azonban a terminologizációs folyamat következtében elkerülhetetlen (Fischer, 2018:198). A fogak anatómiai adottságaiknál fogva hasonlóak ugyan az egyéb csontokhoz és ízületekhez, de mivel valójában sok tekintetben el is térnek tőlük, a baleseti sebészetben

alkalmazott fogalmakhoz sorolt terminusok a fogak esetében külön meghatározást igényelnek.

A magyar nyelvű szakirodalom nem egységes azonban az egyes fogsérülések magyar és latin nyelvű megnevezéseit és azok definícióit illetően. Ugyancsak nehezíti a fogsérülések leírását az a körülmény, hogy a fogalmak ekvivalencia-hiánya miatt a latin terminusok nem fordíthatók azokkal a megfelelőekkel magyarra, mint a baleseti sebészeti jelentésük esetén (pl. a *luxatio* és *subluxatio* terminusok magyar *ficam* és *részleges ficam* megfelelői fogak esetében nem értelmezhetők, ahogy a kapcsolódó **kificamodott* ige sem). Noha a látleleti műfaji szabályok megkövetelik a magyar nyelvű terminusok használatát, adekvát magyar megfelelők bizonyos esetekben nem állnak rendelkezésre.

A terminologizáltság szintjeit általában a definícióval ellátott, szigorúan véve egyértelmű vagy „egyegyértelmű” (Wüster, 1974; Arntz – Picht – Schmitz, 2014:116) szakkifejezések megléte alapján vizsgálhatjuk egy adott szakterületen. Ez alapján megkülönböztethetünk szabványosított, nem szabványosított, gyakorlatban bejáratott és nem bejáratott kifejezéseket (Felber – Schaefer, 1999:1733; Muráth, 2002:84). A fogak töréseivel kapcsolatos terminusok megfelelően definiáltak. A terminológiai elemzés során a vizsgált alkorpuszban elsősorban a fogvesztéssel és a fognak a fogmederben való elmozdulásával kapcsolatos bejáratott és nem bejáratott leírási módok voltak félreérthetőek. Több, a gyakorlatban bejáratott kifejezésről derült ki, hogy jelentése egyéb jellemzők megjelölése nélkül nem határozható meg egyértelműen. A *kimozdulás* és az *elmozdulás* önmagában való szinonim használata rendkívüli félreértésekhez vezethet, amelyek elkerülése a látlelet büntetőjogi szerepe miatt kiemelkedően fontos lenne. A fogsérülések dokumentációjával kapcsolatban tehát számos olyan probléma volt feltárható, amelyek más tudományterületek esetében is ellentmondásokhoz vezetnek a kommunikáció során, így az interdiszciplináris együttműködésben egységes terminológiai rendszer kerülne kialakításra (Fóris, 2007). A büntetőjogi céloknak megfelelő, egyértelmű kommunikációhoz szükséges lenne, hogy a szakma képviselőinek részvételével összehangolt magyar és latin terminusrendszer szülessen a fogak sérüléseinek pontos és egyértelmű megnevezésére. Jelen tanulmány kísérletet tett a fogvesztés megnevezésére alkalmas, terminológiai szempontból elfogadható kifejezések összefoglalására.

Hivatkozások

- Az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16-os számú módszertani levele. Online elérhető: http://semmelweis.hu/igazsagugy/files/2012/06/16_mszlev.pdf
- Arntz, R. – Picht, H. – Schmitz, K.-D. (2014): *Einführung in die Terminologearbeit*. Georg Olms Verlag: Hildesheim–Zürich–New York
- Bakos, F. (2007) *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémiai Kiadó: Budapest

- Bán, Á. – Patonai, Z. – Fogarasi, K. – Schneider, P. – Boda, R. – Gergely, P. (2018): Fogászati sérülésekről készült láttelepek komplex terminológiai, fogászati és igazságügyi orvosszakértői elemzése. *Orvosi Hetilap*. 159. 2154-2161. DOI: <https://doi.org/10.1556/650.2018.31212>
- DiAngelis, A.J. – Andreasen, J.O. – Ebeleseder, K.A. et al. (2012): Guidelines for the Management of Traumatic Dental Injuries: 1. Fractures and Luxations of Permanent Teeth. *Dent. Traumatol.* 28/1. 2-12. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1600-9657.2011.01103.x>
- Fábián, G. – Gábris, K. – Tarján, I. (2015): *Gyermekfogászat, fogszabályozás és állcsont-ortopédia*. Semmelweis: Budapest
- Felber H. – Schaefer B. (1999): Typologie der Fachwörterbücher. In: Hoffmann L, Kalvenkämper H, Wiegand HE. (ed): *Fachsprachen: ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft = Languages for special purposes*. Bd. 14. Berlin/ New York: de Gruyter. 1725-1743
- Fischer, M. (2018): Terminológiai tévhitek. In: Fischer, M. (2018): *Terminológia és fordítás. Válogatott terminológiaelméleti és fordítástudományi tanulmányok*. Institutio: Pécs
- Fluck, H. R. (1996): *Fachsprache. Einführung und Bibliographie*. (jew. neueste Auflage). A. Francke Verlag: Tübingen und Basel
- Fogarasi, K. (2012-2014): Limited Forensic Assessability of Soft Tissue Injuries: Contrastive Terminological Analyses of Hungarian, Austrian and German Medical Diagnostic Reports. PhD disszertáció. PTE Egészségtudományi Kar: Pécs
- Fogarasi, K. – Schneider, P. – Patonai, Z. (2019): Die Rolle von Diagnosen im medizinischen Fachsprachenunterricht: Eine interdisziplinäre Analyse deutscher, österreichischer und ungarischer klinischer Diagnosen. In: Polona, Vičič; Nataša, Gajšt; Alenka, Plos (szerk.) *10th International Language Conference on The Importance of Learning Professional Foreign Languages for Communication between Cultures: Conference Proceedings*. Online kiadás, Nemzetközi: E-publication. 107-120. DOI: <https://doi.org/10.18690/978-961-286-252-7.9>
- Fogarasi, K – Schneider, P. – Bajnóczky, I. (2014): Helyes szakkifejezéseket tartalmazó láttelepek jelentősége a büntetőeljárásban. *Magyar Orvosi Nyelv*. 14. 78-81
- Fogarasi, K. – Schneider, P. (2016): How the Incorrect Use of a Medical Genre and Terminology can result in Erroneous Legal Judgements. *CASALC Review*. 5: 121-133
- Fóris, Á. (2007): A terminusok és a terminológiai rendszer. In: Heltai, P. (szerk.) *Nyelvi modernizáció. Szaknyelv, fordítás, terminológia*. A XVI. MANYE Kongresszus előadásai. MANYE-Szent István Egyetem: Pécs-Gödöllő. 15-26
- Gaál, Cs. (2012): *Sebészet*. Medicina: Budapest. Online elérhető: https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_524_Sebeszeti/index.html
- Joób-Fancsaly, Á. (2017): Dentoalveoláris traumatológia. A fogak, lágyrészek sérüléseinek fajtái, ellátásuk alapelvei. A fogvisszaültetés klinikuma: indikáció, technika, prognózis. Online elérhető: <http://semmelweis.hu/szajsebeszet/files/2017/06/Fogak-baleseti-s%C3%A9r%C3%B9l%C3%A9si.pdf>
- Muráth, J. (2002) *Zweisprachige Lexikographie*. Nemzeti Tankönyvkiadó: Budapest
- Pinke, I. (2011) A fog baleseti sérülései. In: Vályi, P. (szerk.) (2011) *Dentálhigiénikusok kézikönyve*. Digitális tankönyvtár, Szegedi Tudományegyetem: Szeged. Online elérhető: https://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop412A/2011-0032_magyar/ch02s11.html
- Sótonyi, P. (2011): *Igazságügyi orvostan*. Semmelweis: Budapest
- Szántó, I. (2014): Traumás sérülések tejfogazatban. In: TÁMOP: *A magyarországi fogorvosképzés módszertani és tartalmi modernizációja korszerű hosszanti digitális tananyagfejlesztéssel három nyelven*. Dialóg Campus Kiadó – Nordex Kft. Pécsi Tudományegyetem; Semmelweis Egyetem: Pécs – Budapest. Online elérhető:

https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2011-0095_fogaszat_magyar/ch02s03.html

Szentágothai, J. – Réthelyi, M. (2006): *Funkcionális anatómia I*. Medicina: Budapest Online elérhető:

https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_524_Funkcionalis_anatomia_1/adatok.html

Wüster, E. (1974): Die allgemeine Terminologielehre – ein Grenzgebiet zwischen Sprachwissenschaft, Logik, Ontologie, Informatik und den Sachwissenschaften. In: Laurén, C. –Picht, H. (ed.) (1993): *Ausgewählte Texte zur Terminologie*. TermNet Internat: Wien. 331-376. DOI: <https://doi.org/10.1515/ling.1974.12.119.61>

1. melléklet. A fogsérülések megnevezésére használt szakkifejezések osztályozása terminológiai és grammatikai szempontok alapján

1) Latin főnév + magyar ige	2) Latinból képzett ige vagy igenév	3) Magyar főnév (+ ige, névszói állítmány)	4) Magyar ige	5) Magyar melléknév
<ul style="list-style-type: none"> • alveolaris infractióját • caries profunda • élfractura • fractura coronae dentis non complicata • fracturae coronae dentis az incisalis harmadban • fracturája • fracturája • gyökérfraktúrát • komplikált koronai fractura • korona fract. • luxatiója volt látható • pulpaexpositio • radice relictæ • radix • radix • totalis luxatiója • totális luxatioja • zománc-dentinfRACTURA 	<ul style="list-style-type: none"> • diszlokálódtak • fracturáltak • frakturált • gingiva szél alá frakturált • laterálisan luxálódtak • sublUXálódtott • totálisan luxálódtott 	<ul style="list-style-type: none"> • sérülése nem a baleset következménye • sulcusából vér • sulcusból vérzés • törés • zománc törés • zománcrepedés 	<ul style="list-style-type: none"> • a beteg fájlalja • alveolust teljesen elhagyta • az alveolusból kimozdult • az alveolusból elmozdult • éle lepattant • kitörték • letörték • mozdult ki az okklúziós síkból labiális és okklúziós irányban • pulpa megnyílt • sérült meg • tört ki 	<ul style="list-style-type: none"> • alveolus üres • egy blokkban mozgathatóak • érintésre érzékeny • kopogtatásra érzékeny • mobilisak • prognózisa erősen kérdéses • vitalitás pozitív

2. melléklet. A fogvesztés látéleti leírására a vizsgált alkorpuszban talált és további lehetséges kifejezések műfaji és terminológiai alkalmassága
(a terminológiai szempontból javasolt kifejezések kövér betűtípussal kerültek kiemelésre)

Műfaji alkalmasság	Jelentésbeli alkalmasság	Főneves szerkezet	Igei szerkezet	Mellékneves szerkezet
+	-	<i>*x fog ficama</i>	<i>*x fog kificamodott</i>	
-	- (tartós állapot)	foghiány	x fog hiányzik	
- (nem objektív)	+		x fog kiesett	
- (nem objektív)	+		x fogat kiütötték	
+	+	x fog elvesztése/ avulsiója	<i>*x fog elveszett</i> <i>* x fog kiszakadt</i>	
+	+			üres alveolus (fogmeder)
+	- (helyzetváltoztatás, mobilitás?)	x fog elmozdulása	x fog elmozdult	
+	? (helyzet/helyváltoztatás?, mobilitás?)	x fog teljes kimozdulása az alveolusból	x fog teljesen kimozdult az alveolusból	
+	+		x fog az alveolust teljesen elhagyta	
+	+	x fog teljes luxatiója	x fog teljesen luxálódott	